

УДК 338.2

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

О.І. Лайко, д.е.н.

*Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Одеса, Україна**Лайко О.І. Податкові важелі підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад.*

У статті представлено перспективи використання податків в якості інструментів стимулювання ділової активності на національному і регіональному рівнях шляхом відповідного інституціонального забезпечення, а саме – відповідних зміни до статей Податкового кодексу України. Значущими виявлено для інвестиційного розвитку економіки України такі основні напрямки як підтримка інвестиційної діяльності в аспектах залучення нових капіталів і забезпечення їх відтворення; розвиток інноваційної діяльності; підтримка виробників сільськогосподарської продукції; підтримка процесу децентралізації і розвитку місцевих громад; підтримка розвитку малого бізнесу на умовах незмінності і стабільності умов провадження господарської діяльності та підтримки соціально незахищених верств населення.

Ключові слова: податок, податкова трансформація, інвестиційна діяльність, капітал, розвиток, процес децентралізації

Layko O.I. Tax levers to support the socio-economic development of territorial communities.

The article presents the prospects of using taxes as tools for stimulating business activity at the national and regional levels through appropriate institutional provision, namely, the relevant changes to the articles of the Tax Code of Ukraine. Significant features for investment development of the Ukrainian economy were identified as key areas of support for investment in aspects of attracting new capital and ensuring their reproduction; Development of innovation activity; Support of agricultural producers; Support for the process of decentralization and development of local communities; Support for the development of small business on the conditions of unchanging and stable conditions for the conduct of economic activity and support of socially vulnerable segments of the population.

Keywords: tax, tax transformation, investment activity, capital, development, decentralization process

Податкові інструменти стимулювання соціально-економічного розвитку знайшли широке використання в світовій практиці завдяки потужній здатності щодо активізації інвестиційної діяльності [1], що є результатом прояву регуляторної функції податків, яка в національній економічній системі використовується дуже слабо. Світова податкова політика створює зони переважного залучення капіталу і сама стає інструментом глобальної конкуренції, що обумовлює формування полюсів економічного зростання на основі створених комфортних умов оподаткування. Приклад розвинених країн, в тому числі з ЄС, свідчить про використання податкових інструментів для провадження конкурентної інвестиційної політики на регіональному, субрегіональному, національному рівнях, в межах всієї території ЄС, в розрізі окремих значущих видів економічної діяльності, за категоріями і верствами суспільства, за окремим стратегічними векторами, які визначають успішність розвитку і добробут суспільства в найближчій та довгостроковій перспективах [2].

В умовах мінливості та постійної трансформації податкової системи в Україні доцільною є розробка та імплементація важелів стимулювання соціально-економічного розвитку суспільства на національному та регіональному рівнях, а також за стратегічними векторами і видами економічної діяльності. Причому особливої актуальності набуває стимулювання інвестиційної діяльності саме на базовому рівні, про що свідчить позитивний досвід регіонів ЄС в напрямку формування умов міжрегіональної податкової інвестиційної конкуренції. Для регіонів України актуальною стає адаптована імплементація європейських підходів до організації податкової інвестиційної конкуренції завдяки прийнятому курсу децентралізації та добровільного об'єднання територіальних громад.

В сучасних умовах стрімких трансформаційних змін в адміністративно-територіальному устрої держави питання стимулювання соціально-економічного розвитку за допомогою важелів державного регулювання, в тому числі за допомогою податкових регуляторів, є дуже актуальним, оскільки відповідні інституціональні, законодавчі зміни відкривають нові можливості для імплементації та актуалізованого впровадження кращих світових та європейських практик щодо підтримки розвитку територіальних громад. Прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3] створило умови для реалізації ініціатив в сфері регулювання соціально-економічного розвитку громад. Даний закон встановлює і можливості і обумовлює наявність інституціональної проблеми – відсутності нормативних положень щодо надання податкам реальної стимулюючої функції, відсутності прикладного впровадження для наукових підходів до податкового стимулювання розвитку територій в податковому законодавстві, відсутності національних практик створення системи інвестиційного податкового конкурування територій. Існує об'єктивна необхідність в розробці наукових положень та практичних рекомендацій щодо стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад в сучасних трансформаційних умовах, на прикладі регіонів Українського Причорномор'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тематика податкового стимулювання економічного розвитку активно досліджується багатьма вченими, зокрема: Харбергером А. [1], Уорреном Дж. [6], Буркинським Б. [4], Бусаревою Т. [9], Варналієм З. [5], однак сучасні трансформаційні реалії адміністративного устрою, нові вимоги до забезпечення виконання податками регуляторно-стимулюючих функцій, обумовлюють необхідність розгляду даного питання на рівні регіонів. Прийнятий курс на децентралізацію адміністративного устрою та системи економічного управління регламентується рядом законодавчих актів загального характеру при відсутності уніфікованих методичних підходів до стратегування соціально-економічного розвитку територій та при відсутності законодавчо закріпленого переліку повноважень місцевих органів влади в сфері стимулювання розвитку власних громад, в тому числі і податковими заходами в контексті формування джерел фінансування для реалізації проектів та ініціатив громад.

Виклад основного матеріалу дослідження

В останні десятиріччя в світі утворено багатий досвід використання податків як інструменту активізації ділової активності, а податкова конкуренція є одним з потужних і дієвих важелів стимулювання залучення капіталу та інтенсифікації інвестиційної діяльності [6]. Навіть створено Центр податкової конкуренції (The Center for Tax Competition), який займається дослідженням впливу жорсткої податкової конкуренції на прийняття управлінських рішень та на стан ділової активності.

Глобальна податкова конкуренція може викликати асиметрії та диспропорційність розвитку окремих країн, спричинює відтік фінансового капіталу, що обумовлює актуальність вивчення проблеми існування т.з. податкових гаваней ("tax heaven"), однак в той же час легка податкова конкуренція територій на регіональному рівні в межах однієї країни здатна стимулювати економічний розвиток і сприяти розвитку окремих видів економічної діяльності.

Питання податкової конкуренції і збалансованості розвитку знаходяться в центрі уваги Європейської комісії та всієї європейської спільноти, оскільки наслідки такої концепції при її впровадженні в реальне життя результували як позитивними, так і негативними результатами. Для гармонізації і збалансування європейського податкового законодавства обрано з 2011 року шлях поєднання податкової конкуренції з податковою гармонізацією [7], що має слугувати для спрощення і уніфікації умов ведення бізнесу і для залучення інвестицій, а саме пропонується:

- затвердити уніфіковані єдині правила для визначення податкової бази на всій території ЄС;
- надати можливість суб'єктам господарювання на різних територіях обирати, а органам управління на цих територіях призначати диференційовані ставки податків, аби залишити можливість для місцевих громад щодо регулювання економічного розвитку.

За результатами громадських обговорень затверджено генеральну концепцію щодо гармонізації та уніфікації європейського податкового законодавства, яка була офіційно оформлена в 2014 році відповідною директивою: The Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB) EU directive, вступлення в дію якої заплановано на найближчі роки і вже на 2016 рік передбачаються такі напрями провадження загальноєвропейської політики щодо імплементації принципів гармонізації оподаткування:

- обов'язкове використання правил загальної консолідованої бази корпоративного податку в країнах-членах ЄС в тому стані, в якому вони є на сьогоднішній день, сприяння їхньому подальшому впровадженню компаніями для запобігання імплементації агресивних податкових конкурентних практик;
- розпочати покрокове впровадження правил загальної консолідованої бази корпоративного податку.

Причиною новацій в податковому законодавстві ЄС стали численні спроби резидентів здійснювати оптимізацію оподаткування різних факторів виробництва, що спричинює до диспропорцій розподілу робочої сили, фінансового капіталу, матеріального капіталу. З метою запобігання диспропорційності і фінансовій нерівності, полегшенню податкового адміністрування і процесу сплати податків в різних країнах ЄС, особливо в транскордонному аспекті.

В країнах ЄС відношення до процесу податкової конкуренції є двоїстим: з одного боку різні умови оподаткування в різних територіях суперечать вимогам загальної гармонізації та уніфікації умов ведення бізнесу, а з іншого боку, невеликі відмінності в ставках оподаткування створюють конкурентне середовище, сприятливе для залучення фінансового капіталу в розвиток територій та видів економічної діяльності, які відчувають дефіцит інвестицій.

В Україні сформувалась вкрай неефективна система оподаткування, яка характеризується відсутністю гнучкості, великою загальною ставкою податкового навантаження і відсутністю можливостей щодо регіонального податкового внутрішнього конкурсування з метою залучення інвестицій. Порівняно з іншими країнами світу, загальна податкова ставка в Україні є однією з найвищих, згідно з результатами досліджень Світового банку, а також значною є кількість податків зборів, нерациональним і обтяжливим для платників податків є способи адміністрування і стягнення податків. Всі ці фактори знижують інвестиційну привабливість національної економічної системи. Основними джерелами фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в сучасних умовах є:

- бюджетні ресурси в класичному розумінні, в розумінні бюджетних інвестицій як ініціаторів та каталізаторів приватного інвестування, в розумінні додаткового бюджетного ресурсу, який виникає в процесі добровільного об'єднання територіальних громад;
- приватний капітал;
- власні ресурси суб'єктів господарювання.

Держава має можливості здійснювати регуляторний вплив майже на всі перелічені складові джерел фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад, в тому числі за рахунок податків.

Для управління бюджетним ресурсом територіальним громадам найбільш доцільно застосовувати механізми регулювання доходів населення як основи для формування дохідної частини.

Доходи територіальних громад можуть формуватись за рахунок як бюджетних, так і позабюджетних ресурсів, однак головним джерелом для забезпечення дохідної частини бюджетів громад є і, вочевидь, залишатимуться, податкові надходження. Процес реформування адміністративної системи України та активізація процесу розвитку місцевого самоврядування на основі добровільного об'єднання громад повинні супроводжуватись відповідними зрушеннями в системі фінансового забезпечення, оскільки добробут мешканців в складі об'єднаних громад визначатиметься спроможністю таких адміністративних одиниць покривати необхідні для спільноти витрати. Фінансове забезпечення для розвитку громад має на увазі не лише наявність необхідної кількості ресурсів, але й наявність спроможності забезпечувати управління економічним розвитком території, здійснювати локальну регуляторну функцію. Новації, що відбулись завдяки реформуванню податкового законодавства, призвели до зміни в порядку наповнення дохідної частини бюджетів громад як в кількісному, так і в якісному вимірах. Збільшилась кількість податків, які повністю спрямовуватимуться до бюджетів об'єднаних громад, однак змінилась і структура наповнення бюджетів завдяки різним податкам. Так, наприклад, нові податки на зразок податку на нерухомість та акцизний податок повністю спрямовуватимуться до бюджетів громад, а податок на доходи фізичних осіб частково спрямовуватиметься і до державного бюджету. Новий порядок перерозподілу податкових ресурсів може призвести як до отримання додаткових вигід, так і до додаткових втрат, залежно від специфіки розвитку територій та перспектив розвитку податкових баз в громадах.

Сутність податкових трансформацій, яка відбулась в результаті прийняття курсу на децентралізацію адміністративного устрою та системи економічного управління, полягає в реальному переведенні ряду податків і зборів до розряду місцевих шляхом встановлення можливостей управління такими податками на місцевому рівні, а не лише в простому декларуванні категорії місцевих податків. Реальна можливість управляти інвестиційним процесом та фінансовим благополуччям громад визначається в двох аспектах:

- пряме управління доходною частиною бюджету громади за рахунок впливу на надходження основних податків, які формують доходи такого бюджету;
- непрямий вплив, а саме – чинення за допомогою податків регуляторного впливу на розвиток окремих видів економічної діяльності, окремих стратегічно важливих господарюючих суб'єктів на території громади.

В бюджетному кодексі України, у зв'язку з прийняттям Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» здійснено ряд змін в порядку розподілу податків між бюджетами базового рівня, обласного та державного. Базовим елементом доходів бюджету територіальних громад – основи для їхнього соціально-економічного розвитку, є бюджетні надходження, сформовані на основі податків, отриманих об'єднанню територіальною громадою. Так, згідно з бюджетно-податковими змінами в Україні з 2015 року бюджет об'єднаної територіальної громади складатиме: 60% податку на доходи фізичних осіб; 25% екологічного податку; 100% державного мита; 100% акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів; 100% єдиного податку; 100% податку на майно; 100% туристичного збору та інші.

На основі трансформації податкової системи, очікується зростання доходів до місцевих бюджетів на 40% [8]. Новий порядок розподілу податків між бюджетами різних рівнів став основою для суттєвого зростання доходів місцевих бюджетів. Так, за даними головного фінансового управління міста Одеси доходи бюджету міста в 2016 році перевищили планові показники на 7,8% (або на 535,2 млн. грн.), однак такий додатковий фінансовий ресурс не було використано в повній мірі раціонально, а просто було покладено на депозит і додатково отримано близько 53 млн. грн. [9]. В той же час деякі економісти і практики [10] наводять факти про зменшення доходів бюджету м. Одеси в еквіваленті доларів США: так, в 2016 році дохідна частина бюджету склала 272,9 млн. дол. США, а в 2013 році – 432 млн. дол. США. Також не на користь нового порядку розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів говорять факти про зменшення частки податку на доходи фізичних осіб, яка спрямовуватиметься в місцевий бюджет з 75 до 60 відсотків.

Податок на доходи фізичних осіб охоплює собою значну кількість суб'єктів оподаткування і тому він характеризується суттєвими можливостями щодо формування доходів бюджетів, так, якщо, податок на доходи фізичних осіб може приносити до доходу бюджету громади середньостатистичного села 5-6 млн. гривень щорічно, то акцизний податок в цьому аспекті носить більше фрагментарний характер, оскільки не на всіх територіях може бути присутнім обіг підакцизних товарів, а плата за надання адміністративних послуг або ж державне мито можуть приносити лише декілька десятків тисяч гривень на рік, а єдиний

податок з підприємців може сягати лише декількох сотень тисяч гривень [11]. Крім того, що до 2015 року податок на доходи фізичних осіб повністю спрямовувався до місцевих бюджетів, то з 2015 року 25% даного податку має надходити до державного бюджету. Фактично є протиріччя між стремлінням до децентралізації адміністративної системи та фінансовим забезпеченням розвитку місцевих громад, яке, навпаки, спрямоване на збільшення надходжень до Державного бюджету.

Зміна ново-встановлених правил розподілу податку на доходи фізичних осіб потребуватиме корегувань в податковому та бюджетному кодексах, але і при поточних умовах для додаткових фінансових ресурсів, які отримують громади завдяки перевиконанню планів, може бути знайдено ефективний шлях інвестиційно-спрямованого використання, яке б стимулювало соціально-економічний розвиток громади. Так, для додаткових бюджетних податкових ресурсів доцільним було б запропонувати створення локального фонду гарантування інвестицій. Ресурси такого фонду не мають витратитись на пряме фінансування інвестиційної діяльності на території громади, а повинні виконувати роль гаранта, фонду забезпечення і страхування капіталовкладень при підписанні договорів інвестиційного співробітництва з власниками приватного капіталу, в тому числі з іноземними інвесторами. Такий підхід до користування бюджетними додатковими ресурсами дозволить отримувати ще й вигоди у вигляді віддачі, дивідендів на надані гарантії.

Пропозиція стосовно створення такого фонду гарантування інвестицій розкриває сутність регуляторної функції податків в непрямому сенсі, в аспекті чинення впливу на розвиток окремих видів економічної діяльності, окремих стратегічно важливих господарюючих суб'єктів на території громади. В цьому сенсі фонд гарантування інвестицій допомагатиме реалізації європейської концепції інвестиційно-податкового конкурування.

Європейська концепція регіонального інвестиційно-податкового конкурування територій полягає в наданні можливостей територіям щодо провадження регулювання власним господарським розвитком. Тому для забезпечення вищого рівня економічної спроможності громад необхідним є надання повноважень місцевим органам влади регулювати правила оподаткування доходів фізичних осіб. Також потрібним є регулювання бази оподаткування з податку на нерухомість та на доходи малих підприємців. Адміністрування такого податку як акциз не є ефективним на місцевому рівні, тому для нього кращим варіантом є закріплення за центральними органами влади, натомість повна частка податку на доходи фізичних осіб (100%) має бути спрямована до бюджетів об'єднаних громад, міст, районів та до обласних бюджетів.

Головним недоліком податкових новацій, вважаємо, є те, що процес децентралізації адміністративно-територіального устрою країни супроводжується переважною централізацією фінансових ресурсів, причому, як в аспекті порядку їхнього формування та розподілу, так і в аспекті управління базами оподаткування. Так, основними бюджетоутворюючими податками для місцевих громад є податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок, податок на нерухомість. Однак управляти податком на доходи фізичних осіб адміністрація територіальних громад не в змозі, а такий податок як акцизний також має характер скоріше макроекономічного регулятора, аніж засобу поповнення місцевого бюджету. Податок на нерухомість має всі необхідні ознаки для повноцінного формування та регулювання доходів місцевих громад, однак його регуляторна функція дещо занижена Податковим кодексом, в частині пільгової площі нерухомості, що не підлягає оподаткуванню, тому територіальні громади вимушені здійснювати регулювання за допомогою ставок даного податку.

Єдиний податок для підприємців та фіксований сільськогосподарський податок не відіграють суттєвої бюджетоформуючої та регуляторної функції, оскільки на місцевому рівні немає достатніх повноважень щодо управління порядком нарахування та сплати даних податків, централізовано відбувається встановлення ставок та інших аспектів, притаманних даним податкам. Повноваження місцевих громад щодо визначення конкретних ставок єдиного податку для підприємців I-ї та II-ї груп в межах від 1 до 20% від мінімальної заробітної плати не є суттєвими ні для регуляторної функції, ні для бюджетоутворюючої. Тому необхідно, вважаємо, є передача повноважень щодо встановлення ставок єдиного та фіксованого сільськогосподарського податків на рівень об'єднаних громад, що дозволить гнучко регулювати розвитком перспективних видів економічної діяльності.

Інструментом чинення суттєвого податкового впливу на рівень соціально-економічного розвитку територій майже в усіх розвинених країнах є корпоративний податок – податок на прибуток підприємств. Саме за рахунок пільг з податку на прибуток корпорацій здійснюється надання найбільшої кількості преференцій для здійснення підтримки інноваційної діяльності в країнах ЄС, наряду із застосуванням програмно-рамкових інструментів з наданням прямих допомог. На рівні Європейської Комісії було проголошено необхідність прискорення і збільшення обсягів інвестицій в нові знання, від яких залежить успішність господарювання і добробут спільноти в майбутньому [12, 13]. Офіційно в країнах ЄС-28 прийнято курс на активну розробку нової інноваційної політики, що базуватиметься на всебічному використанні альтернативного потенціалу та важелів інвестиційного стимулювання.

Формально для умов національної економіки підхід до податкового стимулювання інноваційного розвитку на теренах територіальних громад можна було б запровадити, для чого знадобилося б внесення відповідних змін в Податковий кодекс України. А саме, пропонується застосування 0-ї ставки податку на прибуток підприємств до тієї частини фінансового результату, що реінвестується в господарський

оборот, а не вилучається з обігу. Такий підхід дозволяє надати податку на прибуток більше регуляторних, а не фіскальних функцій, стимулювати інвестиційно-інноваційну діяльність і робити не вигідним швидке вилучення капіталу з господарського обороту, це стримувало б непродуктивний відтік фінансового капіталу [14]. Формально пропозиція щодо звільнення від оподаткування реінвестицій може бути реалізована в Податковому кодексі України в пункті 10 статті 154 у вигляді такої редакції: «Звільняється від оподаткування частина прибутку вітчизняного виробничого підприємства, що не вилучається учасниками з господарського обороту і реінвестується шляхом придбання необоротних, оборотних активів виробничого призначення, шляхом здійснення фінансового або матеріального забезпечення інноваційної, наукової, раціоналізаторської діяльності, необхідної для розвитку такого вітчизняного виробничого підприємства або іншими шляхами і діями, в результаті яких відбудеться збільшення економічних вигід у виробничому процесі». Така норма повинна стати також потужним регулятором руху фінансового капіталу і утримувати капітал від вивезення за кордон, що набуває особливої актуальності з врахуванням, на жаль традиційних для України, тенденцій з вивезення капіталів до офшорних зон в якості зберігачів фінансових ресурсів. Однак подібна податкова стимулююча норма може носити характер загальнонаціонального стимулятора певного виду економічної діяльності або активності, наприклад, інноваційної, але не може бути локальним стимулятором активізації економічного розвитку. Для дії на локальному рівні знадобиться впровадження спеціальної норми за допомогою окремого закону і в форматі створення окремої території зі спеціальними умовами господарювання, що не є ефективним інструментом стимулювання інвестиційної діяльності та забезпечення довгострокового соціально-економічного розвитку територій, про що свідчить негативний досвід функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території Одещини, а також подібний захід містить в собі численні ризики в сфері політичних спекуляцій і порушує класичні правила ринкової економіки стосовно наявності рівних умов ведення господарської діяльності всіма суб'єктами незалежно від виду економічної діяльності та територіальної приналежності.

Натомість умови адміністративно-територіального реформування надають повноваження органам управління в громадах здійснювати вплив на економічний розвиток за допомогою таких податків як: єдиний податок з підприємств, податок на нерухоме майно, податок на транспортні засоби, спрощена система оподаткування для сільськогосподарських виробників. Це та сукупність податків, для якої місцеві органи влади вправі встановити на власний розсуд мінімальні або інші ставки з метою стимулювання певних соціально-економічних процесів. Простежується також можливість застосування перехресних податкових стимулюючих пільг: так, для роботодавців, які виплачують достатньо високу заробітну плату працівникам (вдвічі-втричі більшу за мінімальну), можливим є встановлення режиму мінімальних ставок з усіх інших податків, управління якими входить до компетенції місцевих органів влади.

Особливу увагу варто приділити фіксованому сільськогосподарському податку (спрощена система оподаткування для сільськогосподарських виробників), на який можна покласти функцію регулювання розвитку територій і місцевих громад в сільській місцевості. Для цього в ст. 291 діючої редакції Податкового кодексу України необхідно ввести положення щодо:

- можливості переходу на дану систему оподаткування не за результатами роботи попередніх 4 місяців, але і з самого початку ведення підприємницької діяльності;
- визначення конкретної ставки податку в межах 0,09%-1,35% (як це і визначено в діючій редакції Податкового кодексу) від нормативної грошової оцінки земельних угідь, залежно від типу земель та відповідно до критеріїв значущості інвестиційного проекту, який реалізовується фермерським господарством на території громади, але органами місцевого самоврядування.

Підтримка малого бізнесу має першочергову значущість з огляду на виконання ним соціальної функції, забезпечення зайнятості. Згідно з результатами проведених досліджень [11], особистого спілкування з представниками малого бізнесу, встановлено, що найкращим варіантом провадження податкового реформування в частині спрощеної системи оподаткування є відміна будь-яких змін і сталість податкових умов.

Висновки

Перспективи використання податків в якості інструментів стимулювання ділової активності на національному і регіональному рівнях є суттєвими, але для цього потрібне відповідне інституціональне забезпечення, а саме – відповідні зміни до статей Податкового кодексу України.

Значущими вважаємо для інвестиційного розвитку економіки України такі основні напрямки як підтримка інвестиційної діяльності в аспектах залучення нових капіталів і забезпечення їх відтворення; розвиток інноваційної діяльності; підтримка виробників сільськогосподарської продукції; підтримка процесу децентралізації і розвитку місцевих громад; підтримка розвитку малого бізнесу на умовах незмінності і стабільності умов провадження господарської діяльності та підтримки соціально незахищених верств населення.

Для впровадження і реалізації даних напрямів стимулювання інвестиційного розвитку економіки України передбачається внесення змін до відповідних редакцій статей і пунктів Податкового Кодексу України, які встановлюють пільговий режим оподаткування реінвестиційних операцій, спрощений підхід до адміністрування фіксованого сільськогосподарського податку, незмінність умов оподаткування

представників малого бізнесу, надання реальної можливості для місцевих громад щодо провадження конкурентної податкової політики за допомогою делегування повноважень стосовно встановлення ставок деяких податків і зборів, скасування перепонів в частині податків на прибуток та на додану вартість для провадження інноваційної діяльності, застосування безподаткового режиму для соціально незахищених верств населення в частині єдиного податку, в разі відкриття ними малого бізнесу.

Abstract

Tax instruments for stimulating socio-economic development have been widely used in world practice due to the powerful ability to intensify investment activity, which is the result of the manifestation of the regulatory function of taxes, which is very weak in the national economic system. World tax policy creates a zone of preferential capital attraction and itself becomes an instrument of global competition, which determines the formation of the poles of economic growth on the basis of the created comfortable taxation conditions. An example of developed countries, including the EU, shows the use of tax instruments for conducting competitive investment policies at the regional, sub-regional, national, throughout the EU, in the context of certain significant economic activities, by categories and sectors of society, by individual Strategic vectors that determine the success of development and the welfare of society in the near and long-term prospects.

The prospects of using taxes as tools for stimulating business activity at the national and regional levels are meaningful, but this requires appropriate institutional support, namely, appropriate changes to the articles of the Tax Code of Ukraine. Important consider for the investment development of the Ukrainian economy such basic directions as support of investment activity in aspects of attraction of new capital and ensuring their reproduction; Development of innovation activity; Support of agricultural producers; Support for the process of decentralization and development of local communities; Support for the development of small business on the conditions of unchanging and stable conditions for the conduct of economic activity and support of socially vulnerable segments of the population.

For introduction and realization of these directions of stimulation of investment development of the Ukrainian economy it is envisaged to introduce amendments to the relevant editions of articles and paragraphs of the Tax Code of Ukraine, which establish a preferential regime for taxation of reinvestment operations, a simplified approach to the administration of a fixed agricultural tax, the immutability of tax conditions for small business representatives, the provision of real opportunities For local communities to conduct a competitive tax policy with the help of a delegate The power to set rates for certain taxes and fees, the elimination of barriers to income and value added tax for innovation, and the application of the tax-free regime for socially vulnerable groups in the single tax, in the event of the opening of a small business.

JEL Classifications: P48, P35.

Список літератури:

1. Harberger A. Taxation and Welfare [Електронний ресурс] / А. Harberger. – Chicago: Midway reprint, Little, Brown, 1974. – 305 p. – Режим доступу: <http://www.econ.ucla.edu/harberger/TaxAndWelfareIntro.pdf>.
2. The Center for Tax Competition [Електронний ресурс] / The Center for Tax Competition. – Режим доступу: <http://www.taxcompetition.org/pages/mission>.
3. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
4. Буркинський Б.В. Механізми активізації відтворювальних процесів в умовах трансформації економіки України / Б.В. Буркинський, О.І. Лайко // Проблеми рынка и развития регионов Украины в 21 столетии: Матеріали наук.-практ. Інтернет-конф. Одеса, (11 травня 2010 р.). – Одеса, С. 6-7.
5. Варналій З.С. Вплив податкових канікул на конкурентоспроможність національної економіки світової досвід та Україна // Теоретичні та прикладні питання економіки. Вип. 23. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tppe/2010_23/Zb23_02.pdf.
6. Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB). – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/common_tax_base/index_en.htm.
7. Суть реформи органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. Міжнародний центр перспективних досліджень – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf.
8. Звіт про виконання бюджету міста Одеси [Електронний ресурс]. Офіційний сайт міста Одеси. – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ru/news/93797>.
9. Симоненко В.К. Генплан Одесси – зеркало проблем развития города [Електронний ресурс]. Вечірня Одеса. – Режим доступу: <http://vo.od.ua/rubrics/problemy-i-konflikty/37893.php>.
10. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні / В.С. Кравців. Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього. – Львів, 2015. – 218 с.

11. Next generation innovation policy. The future of EU innovation policy to support market growth [Електронний ресурс]. European Commission official site. – Режим доступу: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Next generation innovation policy/\\$FILE/ Next generation innovation policy.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Next_generation_innovation_policy/$FILE/Next_generation_innovation_policy.pdf).
12. Innovation Union Scoreboard 2011 [Електронний ресурс]. European Commission official site. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2011_en.pdf.
13. Лайко О.І. Податкові механізми трансформації інвестиційного комплексу України / О.І. Лайко // Механізми взаємодії органів влади та підприємницького сектора економіки України: [монографія] / під ред. д.е.н., проф. А.І. Бутенка. – Одеса: ППРЕД НАНУ, 2011. – С. 233-252.

References:

1. Harberger, A. (1974). Taxation and Welfare. Chicago: Midway reprint, Little, Brown. Retrieved from <http://www.econ.ucla.edu/harberger/TaxAndWelfareIntro.pdf> [in English].
2. The Center for Tax Competition. Retrieved from <http://www.taxcompetition.org/pages/mission> [in English].
3. Zakon Ukrainy "Pro dobrovilne obyednannya terytorialnykh hromad" [The Law of Ukraine "On a voluntary association of local communities"]: Ofitsynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy – Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19> [in Ukrainian].
4. Burkynskyy, B.V., & Layko, O.I. (2010). Mekhanizmy aktyvizatsiyi vidtvoryuvalnykh protsesiv v umovakh transformatsiyi ekonomiky Ukrainy [Activation mechanisms of reproduction processes in the economic transformation of Ukraine]. Problems and market development in 21 regions of Ukraine: Materialy nauk.-prakt. Internet-konf. (11 travnya 2010 r.) – Materials nauk. and practical. Internet conference. (pp. 6-7). Odessa [in Ukrainian].
5. Varnaliy, Z.S. Vplyv podatkovykh kanikul na konkurentospromozhnist natsionalnoyi ekonomiky svitovyy dosvid ta Ukraina [The impact of tax holidays in the competitiveness of the national economy and world experience of Ukraine]. Teoretychni ta prykladni pytannya ekonomiky – Theoretical and applied economic issues. Vol. 23. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tpe/2010_23/Zb23_02.pdf [in Ukrainian].
6. Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB). Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/common_tax_base/index_en.htm [in English].
7. Sut reformy orhaniv mistsevoho samovryaduvannya [The essence of the reform of local government]. Mizhnarodnyy tsentr perspektyvnykh doslidzhen – ICPS. Retrieved from http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf [in Ukrainian].
8. Zvit pro vykonannya byudzhetu mista Odesy [Report on the implementation of the budget of Odessa]. Ofitsynyy sayt mista Odesy – Official site of Odessa. Retrieved from <http://omr.gov.ua/ru/news/93797> [in Ukrainian].
9. Simonenko, V.K. Genplan Odessy – zerkalo problem razvitiya goroda [The master plan of Odessa is a mirror of the city development problems]. Vechirnya Odessa – Evening Odessa. Retrieved from <http://vo.od.ua/rubrics/problemy-i-konflikty/37893.php> [in Russian].
10. Kravtsiv, V.S. (2015). Terytorialnyy rozvytok ta rehionalna polityka v Ukraini [Territorial Development and Regional Policy in Ukraine]. Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M.I. Dolishnoho – Institute of Regional Studies M.I. Dolishnoho, Lviv [in Ukrainian].
11. Next generation innovation policy. The future of EU innovation policy to support market growth European Commission official site. Retrieved from [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Next generation innovation policy/\\$FILE/ Next generation innovation policy.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Next_generation_innovation_policy/$FILE/Next_generation_innovation_policy.pdf) [in English].
12. Innovation Union Scoreboard (2011). European Commission official site. Retrieved from http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2011_en.pdf [in English].
13. Layko, O.I. (2011). Podatkovi mekhanizmy transformatsiyi investytsiynoho kompleksu Ukrainy [Tax arrangements transformation investment complex Ukraine]. Mekhanizmy vzayemodiyi orhaniv vlady ta pidpryyemnytskoho sektora ekonomiky Ukrainy – Mechanisms of interaction between government and business sector Ukraine. A.I. Butenko (Ed.). Odessa: IPREED NANU [in Ukrainian].

Надано до редакційної колегії 28.05.2017

Лайко Олександр Іванович / Oleksandr I. Layko
alexlayko@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Податкові важелі підтримки соціально-економічного розвитку територіальних громад О.І. Лайко // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2017. – № 2 (2). – С. 26-32. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opi.ua/ejori/2017/No2/26.pdf>